

психологічну атмосферу для дітей і педагогічного колективу. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у створенні і вдосконаленні ресурсних кімнат .

Список використаних джерел:

1. Нечепорчук А. Новий освітній простір. Бар'єрність : інформаційний посібник. 2019. 151 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nop/NOP_Bezbaryernist.pdf (дата звернення: 02.03.2021 р.).
2. Калінчук А. Б. Ресурсна кімната – крок для пізнання себе і гармонізації свого «я». URL: <https://inkluzia.com.ua/resursna-kimnata-krok-dlya-piznannya-sebe-i-garmonizatsiyi-svogo-ya/> (дата звернення: 02.03.2021 р.).
3. Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання (спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 квіт. 2018 р. № 414. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18?lang=ru#Text> (дата звернення: 02.03.2021 р.).
4. Ресурсна кімната: Що таке ресурсна кімната та ресурсний клас? URL: <https://vemakids.com.ua/ua/article/resursna-kimnata-na-bazi-zagalnoosvitnih-navchalnyh-zakladiv> (дата звернення: 03.03.2021 р.).
5. Щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти : Лист Міністерства освіти і науки України від 25 черв. 2020 р. № 1/9-348. URL: <https://pedpresa.com.ua/202620-rekomendatsiyi-mon-shhodo-stvorenniya-inklyuzivnogo-osvitnogo-seredovishha.html> (дата звернення: 02.03.2021).
6. Будинки і споруди: Державні будівельні норми В.2.2-3:2018. URL: [http://kbu.org.ua/assets/app/documents/53\(1\).1.%20%D0%94%D0%91%D0%9D%20%D0%92.2.2-3-2018%20%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%98%20%D0%9E%D0%A1%D0%92%D0%86%D0%A2%D0%98.pdf](http://kbu.org.ua/assets/app/documents/53(1).1.%20%D0%94%D0%91%D0%9D%20%D0%92.2.2-3-2018%20%D0%97%D0%90%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%98%20%D0%9E%D0%A1%D0%92%D0%86%D0%A2%D0%98.pdf) (дата звернення: 02.03.2021 р.).
7. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році : Лист Міністерства освіти і науки України від 31.08.2020 № 1/9-495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-495729-20#Text> (дата звернення: 03.03.2021).
8. Деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2020 році : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лют. 2020 р. № 152. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.03.2021).

**ПРИНЦИП РІВНОСТІ ТА ТОЛЕРАНТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ**

*Чеканова Наталія Богданівна,
заступник директора з наукової роботи,
Тернопільський обласний краєзнавчий музей
E-mail: chekanova.nataliya@gmail.com*

Останніми роками в нашій країні термін «інклюзія» набуває все більшого поширення. Це процес реального включення будь-якої людини та забезпечення можливостей рівноправно брати участь у суспільному житті. І важливо, щоб сучасний музей ставав майданчиком, де можна отримати досвід спілкування у просторі поваги до людського розмаїття. Уперше проблему соціальної музейної інклюзії порушив у своїх працях британський дослідник, викладач кафедри музеєзнавства Лестерського університету Річард

Санделл. На думку вченого, соціальна інклюзія в музеї може мати, по-перше, форми спеціальних програм, спрямованих на взаємодію з міноритарними групами. По-друге, музеї можуть стимулювати соціальні зміни з метою подолання наявних у суспільстві негативних стереотипів. Створення доступного середовища і доступних послуг – невід’ємна умова для реалізації прав і свобод людей з інвалідністю. Відповідно до Конвенції про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів), люди з особливими потребами мають право нарівні з іншими брати участь у культурному житті і мати доступ до творів культури в доступних форматах, в тому числі до музейних експозицій.

Тернопільський обласний краєзнавчий музей у своїй комунікації експозиційної та виставкової діяльності систематично співпрацював із людьми з інвалідністю та іншими вразливими групами й організаціями, що представляють їх інтереси. Проводились на попереднє замовлення благодійні екскурсії для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, малозабезпечених сімей; учасників бойових дій та їх сімей; пенсіонерів та осіб з інвалідністю; тематичні екскурсії та семінари для дітей спеціалізованих шкіл з різними нозологіями. А коли відвідати експозицію музею проблематично, наукові співробітники проводили тематичні лекції та уроки з інтерактивними зонами з можливими експонатами в інституціях на місці.

З 2017 р. у музеї діє інноваційна програма «Назустріч» – для людей із особливими потребами «підлаштовували» оглядові екскурсії, готували тематичні уроки, застосовуючи в експозиційних територіях музею мультимедійні та інтерактивні засоби, неосяжний арт-терапевтичний ресурс музею для розвитку стосунків довіри, дружби та підтримки між учасниками мережі. Проєкт покликаний допомогти у соціальному становленні та адаптації, поглибити знання, залучити до комунікацій, активізувати дозвілля. В рамках проєкту проведено: художній пленер для дітей з інвалідністю та аукціон дитячих картин спільно з благодійною організацією «Право на шанс». Кошти з реалізації картин були спрямовані на придбання пандусів по місту. Проводячи такі заходи, ми побачили невимовне бажання особливих дітей до спілкування, до пізнання мистецтва, історії та традицій.

Співпрацюючи з різноманітною аудиторією назріла необхідність комплексного підходу до цього питання.

Перше – це фізична доступність музею. Якщо вхід у музей і фойє обладнані пандусом, актова зала знаходиться на першому поверсі, то круті сходи до експозиційної території фізично складно долати без допомоги. На сьогодні це питання вирішується: закуплений ліфт у процесі встановлення.

Друге – формування доступності контенту експозиції, що дає людям можливість самостійно ознайомитися з музейними об’єктами, скористатися послугою за власним вибором та передбачає подання інформації про культурні об’єкти в доступних форматах і з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, які враховують різні форми вразливості, у тому числі ментальну інвалідність. Отож, сприйняття інформації в експозиції людьми з різними нозологіями викликає багато запитань та завдань, які потрібно вирішувати. Співробітники музею працюють у різноманітних конкурсних програмах, що спрямовані на допомогу впровадження інклюзії в музейних установах.

Третє – це інклюзивна компетентність персоналу музею, організація комунікації між співробітниками, відвідувачами й уразливими групами зі знанням уразливості різних нозологій на принципах поваги до людської гідності без дискримінації, стереотипів і упереджень. Це передбачає проведення просвітницької роботи та навчань щодо розвитку інклюзивної компетентності персоналу музею.

У 2018 р. підписано угоду про розвиток та співпрацю між Тернопільським обласним краєзнавчим музеєм та інклюзивно-ресурсним центром Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка з метою впровадження філософії інклюзивної освіти, підготовки кадрів до роботи із людьми з інвалідністю. Після цього було проведено ряд лекцій та семінарів з підготовки співробітників музейної інклюзії. Уже в

травні 2018 р. проведено практичний семінар «Музейна інклюзія» для музейних співробітників, лектор – Зоряна Удич, керівник інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти. Це було фахове та ґрунтовне навчання, яке допомогло науковцям впевненіше впроваджувати інклюзивні заходи у музеї.

І так, 1 квітня 2018 року ми започаткували масштабний інклюзивний щорічний проєкт «Свято дитини». Власне, продуманий пізнавально-розважальний захід для усіх без винятку відвідувачів. Адже, інклюзія – це не тільки можливість людини долучитися до огляду колекцій чи відвідати спеціалізовану екскурсію, вона вимірюється взаємозбагаченням представниками різних груп та верств населення.

Тому досить важливо було організувати захід для змішаних груп, різновікових, людей з інвалідністю та без інвалідності тощо. У проведенні допомагали волонтери з Інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка та Пласту – Національної скаутської організації України. Захід включав такі локації:

- знайомство «Коло єднання» з іграми та руханками, для ознайомлення між собою, створення атмосфери розкутості, невимушеності та приязні;
- інтерактивні зони «Скарбниця історії», що висвітлюють ключові події в історії України через самостійне дослідження дітьми під наглядом волонтерів та істориків первісних знарядь праці, слов'янських, козацьких побутових речей, промислового реманенту, листівок старого Тернополя та шкільних підручників і приладдя;
- дитячі майстер-класи, де учасники створювали витинанки, ляльки-мотанки, іграшки з солоного тіста, малюнки тощо;
- міні-п'єси та сімейний кінотеатр, для створення позитивного психологічного клімату у сім'ях, формування толерантної поведінки у дітей та батьків;
- дискусійна платформа для батьків, яка розширює знання з питань майбутнього дітей з інвалідністю та щодо інклюзії в Україні в цілому.

Такий перший масштабний захід вдался. Це було надзвичайне свято для усіх дітей і дорослих без винятку та стало щорічним традиційним інклюзивним заходом у нашому музеї. Щоразу змінюємо інформаційний контент, наповнюємо новими та цікавими експонатами та іграми.

Спільно із зацікавленими інституціями та волонтерами, намагаємося розвивати інклюзивні практики в культурі і уже маємо напрацювання, якими пишаємося. Так як наш музей є методичним центром музеїв області, ми організуємо обласні навчальні семінари, на яких одним із важливих питань є інклюзивне навчання. В жовтні 2018 р. на обласному семінарі «Музейний простір – потреби сьогодення» Зоряна Удич, керівник інклюзивно-ресурсного центру ТНПУ ім. В. Гнатюка, висвітлила тему «Музейна інклюзія». У квітні 2019 р. на обласному навчальному семінарі «Стаціонарна експозиція та новітні технології» із доповіддю «Інклюзивний музей: як підготуватись до зустрічі дитини з інвалідністю?» виступила кандидат педагогічних наук, методист інклюзивно-ресурсного центру, асистент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка Ірина Шульга.

Сталість інклюзивних процесів у музейних просторах передбачає безперервність та спадкоємність діяльності: упровадження інклюзії в інформаційній, просвітницькій діяльності, ведення системної роботи з вивчення потреб потенційного відвідувача музею на основі зворотного зв'язку. Ми намагаємося розкривати ціннісний та практичний зміст інклюзії, показувати наявні виклики та знаходити успішні практики, створювати майданчики для обговорення й спільно вирішувати проблеми. Розглядаючи інклюзію в широкому сенсі й визнаючи потребу в ній різних цільових груп, ми часто робимо акцент саме на людях з інвалідністю. Це дозволяє долати бар'єри доступу людей з інвалідністю та інших уразливих

груп до культури, відкривати нові можливості спілкування та взаємодії, розвивати культурні інституції як простори діалогу й просвітництва.

Безумовно, цей досвід слід розвивати та поширювати на нові групи та нові об'єкти, а також створювати майданчики для загального спілкування та універсальні засоби: 3D-тури, тактильні моделі, інтерактивні експонати, аудіогіди, тифлокоментарі, публікації шрифтом Брайля та збільшеним шрифтом, живий переклад жестовою мовою, піктограми, титрування аудіотекстів та мови, стенотайпування або палантайпування все ще залишаються рідкістю, а, відповідно, означає, що цілі групи людей залишаються поза музейними просторами.

Досвід упровадження практик показує, що така трансформація сприяє популяризації музеїв, веде до підвищення обізнаності громадськості щодо діяльності музеїв і, загалом, змінює ставлення до культури не як до чогось недосяжного, а як до простору інтеграції та єднання суспільства.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
2. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 6 вер. 2012 р. № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
3. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січ. 2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
4. Етикет інвалідності: поради та побажання / Офіс щодо прав людей з інвалідністю. URL: <https://drive.google.com/file/d/1fJcU8oADsrih1ZPuBh0YE010GHXIVtwe/view?usp=sharing>
5. Ясеновська М. Свобода від дискримінації та інклюзія в культурі як фактори покращення життя мешканців громад. *Портал «ГУРТ»* : веб-сайт. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/61217/>
6. Краєзнавче заняття «Минула та сучасна флора і фауна. Охорона та збереження природи рідного краю» в рамках інноваційної програми «Назустріч». Книга обліку масових заходів ТОКМ 2017–2018 рр.
7. Художній пленер та аукціон дитячих картин спільно з благодійною організацією «Право на шанс». Книга обліку масових заходів ТОКМ 2017–2018 рр.
8. Інклюзивний щорічний пізнавально-розважальний проєкт «Свято дитини» (2018р., 2019р.). Книга обліку масових заходів ТОКМ 2017–2018 рр.
9. Віртуальна екскурсія для допитливих чомусиків «Всевічна земля, квітуй» (2020р.). URL: <https://www.youtube.com/channel/UC0TcAwSSUz9WXu77vsb9yQQ>; https://instagram.com/ternopil_museum1913?igshid=152wsf8cibevl; <https://www.facebook.com/%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%B9-%D0%BC%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9-488112854870288/>.